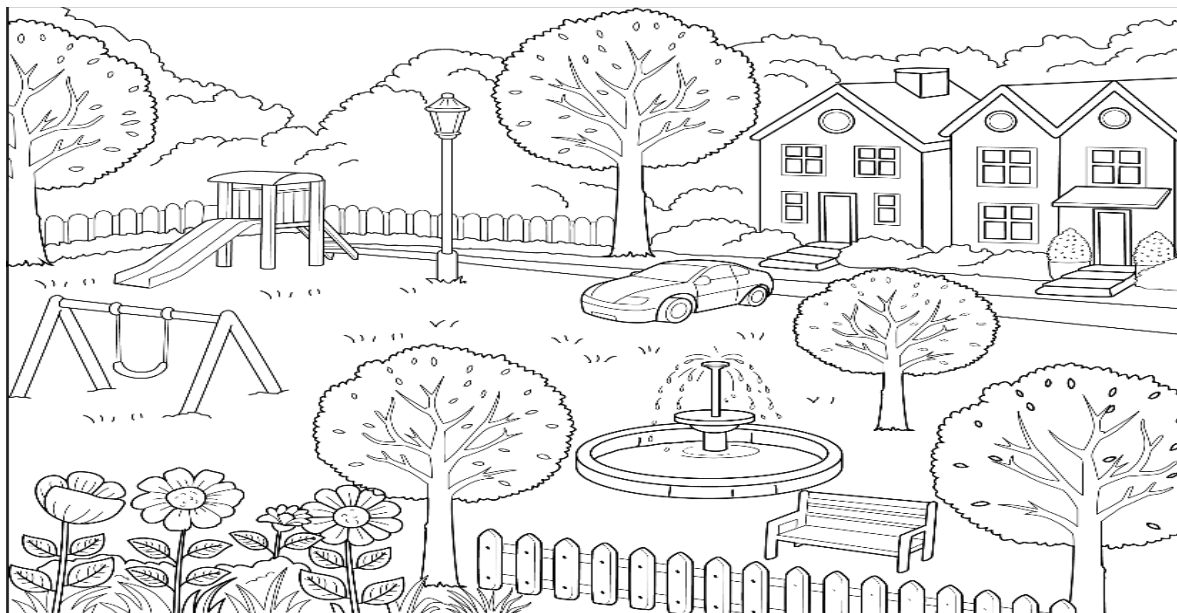

МАТЕРИЈАЛИ ЗА УЧЕЊЕ
ИЗ ПРЕДМЕТА ЈЕЗИК И КУЛТУРА СРБА – 6. РАЗРЕД
(изборни предмет)

Септембар, 2025,

Наставна јединица 1

Приповедање доживљаја

РАЗГОВАРАМО – Питања за дискусију:

Летње успомене

Лето је завршило. Како си ти провео/провела лето?
Шта се дешавало? Да ли си био/била код куће? Да ли си путовао/путовала?
Какве успомене су ти се догодиле? Можеш ли неку успомену да издвојиш?
Какви доживљаји су ти се догодили? Испричај о том доживљају. Где и када се догадио? Са ким си био/била? По чему ћеш памтити тај доживљај?

Језички кутак

- Употреба **прошлог времена** у приповедању.
- Редослед реченица у причи (увод – средина – завршетак).
- Писање **упитних реченица**.

Причамо и пишемо

Тема приче: *Један мој летњи доживљај*

Три тачке на које треба да обратиш пажњу:

1. Где и када се догађај одиграо.
2. Ко је био са тобом.

3. Шта је било најзанимљивије и по чему га памтиш.

Задатак:

Напиши кратку причу о једном свом доживљају са летњег распуста.

Занимљивости и креативни рад

- Направи „летњу разгледницу“ са цртежом и поруком.
- Осмисли мали **дневник распуста** са фотографијама или илустрацијама.
- У групи испричајте најсмешнији или најнеочекиванији догађај са распуста.

Предлог за домаћи рад

Напиши **писмо другару/другарици** у којем ћеш му/јој испричати шта ти се најлепше догодило овог лета.

Наставна јединица 2

Писање формалног и неформалног писма

Критеријум	Званично писмо	Незванично писмо
Примач	Наставник, директор, институција	Пријатељ, члан породице
Тон	Формалан, љубазан, поштен	Пријатељски, опуштен, слободан
Увод	Поштовани/а, Уважени...	Драги/а...
Циљ писма	Јасно и конкретно (појашњење, молба, информација)	Причање, искуство, осећања
Структура	Увод – Главно тело – Закључак	Увод – Главна прича – Завршетак
Језик	Тачан, граматички правилан, без сленга	Слободан, разговорни, емоционалан
Завршетак	С поштовањем, Искрено Ваш/Ваша	С љубављу, Поздрав, Ваш/Ваша...
Потпис	Име и презиме	Само име

Пример писма

1. Званично писмо

Поштовани наставниче Марко,

Желим да Вас обавестим да ћу сутра одсуствовати из школе због лекарског прегледа. Молим Вас да ми доставите материјал који ће бити обрађен у мом одсуству.

Хвала унапред на разумевању.

С поштовањем,

Јована Петровић

2. Незванично писмо

Драги Марко,

Како си? Желим да Ти испричам о свом летњем распусту. Била сам на мору са породицом и сваки дан смо се купали и играли на плажи. Највише ми се допала вечер када смо ложили ватру и причали приче.

Јави ми шта си ти радио овог лета!

Поздрав,

Јована

Креативни рад

Задатак 1: „Две верзије једног писма“

Напиши два писма на исту тему:

- једно **званично писмо** (нпр. извињење наставнику што ниси урадио домаћи или да затражиш информацију),
- и једно **незванично писмо** (нпр. порука најбољем другу у којој му објашњаваш исти разлог).

Задатак 2: „Илустровано писмо“

Напиши незванично писмо свом пријатељу и украси га цртежима или налепницама које се односе на оно о чему пишеш (нпр. ако пишеш о летовању, нацртај сунце или море).

Задатак 3: „Писмо у коверти“

Сваки ученик пише кратко писмо (званично или незванично), затим га ставља у коверту. Наставник насумично подели коверте ученицима – сваки ученик прочита добијено писмо и погађа да ли је оно **званично** или **незванично**.

Задатак 4: „Моје најсмешније писмо“

Напиши незванично писмо свом пријатељу у коме описујеш најсмешнији догађај из школе.

Наставна јединица 3

Падежи

Падежи су различити облици једне променљиве речи.

Промена речи кроз падеже зове се **деклинација**.

У српском језику има **седам падежа**, и у једнини и у множини.

Датив – 3. падеж

Питања: *Коме? Чему?*

Датив у српском језику је падеж за исказивање намене и правца.

Примери за намену:

- Коме дајеш љубав, срце, поклон?
- Љубав дајем *теби*.
- Свети Сава пише *своме роду*.

Примери за правац кретања:

- Леси се враћа *кући*.
- Пришла сам *фотељи*.

Занимљивости

Значење речи „датив“

Реч потиче од латинског „dare“ = *дати*. Значи – падеж који показује *коме се нешто даје или је намењено*.

Језички кутак

1. Датив – облик и употреба – вежбе

Заокружи слово испред низа у коме су све именице у дативу (без предлога).

а) мост, ватра, дете;

б) моста, ватре, детета;

в) мосту, ватри, детету.

2. У следећој реченици подвуци све речи које се налазе у облику датива:

Рекао сам му да каже свом брату да буде обазрив док се шета градом?

3. У следећим реченицама утврди и напиши када је подвучена именица у дативу.

Жена је била лепа. _____

Поклонио је цвеће жени. _____

Седео је на столу. _____

Пришао је столу. _____

4. На табли се исписују следеће реченице у којима ученици треба да подвуку речи у дативу и да одреде њихово значење:

Свети Сава пише своје роду.

Леси се враћа кући.

Дао је брату чоколаду.

5. Заокружи слова испред реченица у којима је употребљен датив:

а) На планини се још увек задржао снег.

б) Упутили смо се ка планини ради скијања.

в) Сваки распуст сам проводила на селу код баке и деке у планини.

Креативни рад

Напиши кратак текст (5–6 реченица) у коме ћеш користити **најмање 5 примера датива**.

Тема: Поклон за моју најбољу другарицу/друга

- Шта си јој/му наменио?
- Како изгледа поклон?
- Шта јој/му желиш рећи уз поклон?

Наставна јединица 4

Неправи објекат и прилошке одредбе у дативу

Датив има функцију логичког субјекта и неправог објекта у реченици.

- *Твојој другарици се жури.* (коме? → логички субјекат)
- *Ало, теби говорим!* (коме? → неправи објекат; ја = субјекат, говорим = предикат)
- *Ја теби шаљем писмо.* (коме? → теби; ја = субјекат, шаљем = предикат)
- *Наставница нам објашњава задатак.* (коме? → нама; наставница = субјекат, објашњава = предикат)
- *Дајем му књигу.* (коме? → њему; ја = субјекат, дајем = предикат)
- *Родитељи јој купују нову оловку.* (коме? → њој; родитељи = субјекат, купују = предикат)

Датив може, као и генитив, бити без предлога, као у горњим примерима, али имамо и датив са предлозима:

- *Пошла сам према/ка прозору.*

Предлози уз датив: *к/ка, према, насупрот, упркос*

- *Упркос поразу, наш тим није одустао од шампионске титуле.*

Вежбе – Датив

Задатак 1: Подвлачење

Подвучи реч у дативу у следећим реченицама:

1. Дајем књигу **брату**.
2. Писмо шаљем **учитељици**.
3. Твојој другарици се жури.
4. Хало, **теби** говорим!
5. Села је насупрот **мени**.

Задатак 2: Допуни реченице

Допуни празна места са одговарајућим обликом у дативу:

1. Љубав дајем _____ (мој пријатељ).
2. Поклон сам послала _____ (моја бака).
3. Поруку шаљем _____ (мој друг).
4. Пошла сам ка _____ (прозор).
5. Упркос _____ (пораз), наш тим је победио.

Задатак 3: Креативни рад

Напиши кратку причу (5–6 реченица) у којој ћеш користити **најмање 5 примера датива**. Пиши на тему коју ћеш сам да изабереш.

Наставна јединица 5

Повратна заменица – облик и функција

Заменице су променљиве врсте речи којима се замењују имена бића, предмета и ствари, тј. замењују се именице, придеви и бројеви. Деле се на:

► **Именичке заменице** - у реченицама замењују именице. Оне су у реченици самосталне речи, а врше службу субјекта или објекта. Деле се на:

- **личне** (ја, ти, он, она, оно, ми, ви, они) - имају род (мушки, средњи и женски род) и број (једнина и множина). Приликом промене по падежима личне заменице могу имати дуже (наглашене) облике или краће (ненаглашене) облике. **Лична повратна заменица (себе, се)** иста је за сва лица и мења се само по падежима. Не употрјебљава се у служби субјекта и нема номинатив. У глаголима који уз себе имају реч СЕ (играти се, смејати се...) СЕ није лична повратна заменица.

Пример: (3. лице једнина мушки род) → он

1. (1. лице једнина) _____ идем у школу сваког дана.
2. (2. лице једнина) Да ли _____ знаш одговор на ово питање?
3. (3. лице једнина женски род) Милица је уморна, зато што _____ није спавала добро.
4. (1. лице множина) Ми волимо да учимо, јер _____ желимо да будемо паметни.
5. (2. лице множина) Да ли _____ долазите сутра у школу?

6. (3. лице множина) Марко и Јован су одлични другари, они су увек ту један за _____.
7. (3. лице једнина средњи род) Куће се граде полако, али _____ ће бити лепе.
8. (лична повратна заменица, у било ком падежу) Он гледа у себе и размишља.

- **неличне** - не разликују лица и имају само један облик који се примењује за сва три рода и оба броја. Деле се на:

- ☀ **упитне** (ко?, шта?)
- ☀ **неодређене** (неко, нешто)
- ☀ **одричне** (нико, ништа)
- ☀ **опште** (свако, свашта)

Вежба – попуни празне линије правом придевском заменицом:

Речи за избор:

ко?, шта?, неко, нешто, нико, ништа, свако, свашта

1. _____ је дошао да те тражи, али те није нашао.
2. _____ може да учи и постане успешан.
3. Не знам _____ је оставио ову поруку на столу.
4. На часу се догодило _____ необично.
5. _____ не жели да уче, али сви морају.
6. Можеш ли ми рећи _____ си видео на улици?
7. На овом свету постоји _____ што нас може изненадити.
8. Ја сам видео _____ чудно у парку.

Именичке заменице

Личне

1. ја
2. ти
3. он, она, оно

1. ми
2. ви
3. они, оне, она

себе ,се (лична зам.
за свако лице)

Неличне

а) Упитне (ко, шта)

б) Опште (свако, свашта)

в) Неодређене (неко, нешто)

г) Одричне (нико, ништа)

<https://srpskimdt.weebly.com/10471072108410771085108010941077.html>

Наставна јединица 6

1. Придевске заменице – врсте и употреба

ВРСТЕ ПРИДЕВСКИХ ЗАМЕНИЦА

Присвојне (посесивне) Казују припадање ствари и бића појединим лицима.	мој, твој, његов, наш, ваш, њихов... Имају промене по лицима. Ово је <u>моја</u> свеска.
Упитно-односне Питамо за бића и ствари и њихове особине.	који, какав, чији, колики... <u>Чију</u> свеску си нашао?
Одричне Одричу да се некога или нешто тиче.	никоји, никакав, ничији, николики <u>Ничија</u> свеска није код мене.
Неодређене Указују на непознату личност или предмет.	некоји, некакав, нечији, неколики <u>Нечија</u> свеска је код мене.
Показне Упућују на бића и предмете и њихове особине	овај, тај, онај, такав, онакав, толики, онолики Имају промене по лицима. <u>Ова</u> свеска је код мене.
Опште Упућују на одређена лица, предмете, појмове.	свакакав, ма какав, ма чији, ма какав, било какав, <u>Ма какву</u> свеску купи, добро је.
ПАЗИ! Пише се: ни за који, ни за колико, ни за какав...	

<https://ucimosrpski.rs/tema/vrste-pridevskih-zamenica/>

У мом разреду

У нашој школи сваки ученик има своје место и своје задатке. **Овај** разред је пун вредних и паметних ђака. Ја волим да седим поред **ове** клупе јер је близу прозора. Никада не заборављам да понесем своје школске књиге, јер ми је важно да будем спреман за час.

Један од мојих најбољих другара је увек ту да ми помогне када нешто не разумем. Често причамо о томе како је важно да учимо и да будемо дисциплиновани. Понекад се шали и каже: „Ма каква је то математика, али ћу ти ипак помоћи!”

У учионици никада нема проблема са понашањем, јер сви желе да уче и да буду успешни. Сваки ученик зна да је његова обавеза да поштује друге и да буде од помоћи.

Питања за разумевање:

1. Како је описан разред у тексту?
2. Зашто аутор воли да седи поред своје клупе?
3. Који је став аутора према учењу?
4. Како другар у тексту показује подршку?
5. Шта сви ученици знају да је њихова обавеза у учионици?

Креативни задатак:

Напиши кратак дијалог између два друга из овог разреда. У дијалогу користи најмање три придевске заменице из табеле (нпр. овај, онај, мој, твој, неки, неколико, ма какав итд.). Дијалог треба да буде о припреми за контролни задатак или о неком школском догађају

Занимљивост

Да ли си знао/знала да је најстарија школа на свету Универзитет Ал-Карауин у Фесу, Мароко, који је основан 859. године? Та школа ради и данас, а у њој су се учили многи важни предмети као што су математика, медицина, филозофија и религија. Школе су кроз векове биле центри знања и развоја културе, а неке традиције из тих давних времена и даље постоје у модерном образовању.

Наставна јединица 7

Императив – заповедни начин

Императив (заповедни начин) јесте глаголски начин који изражава заповест или неки други вид воље говорног лица (забрана, сугестија, молба, жеља итд.) да онај коме је такав исказ упућен према томе поступи. Има облике само за друго лице једнине и прво и друго лице множине. За треће лице једнине и множине употребљава се конструкција која се састоји од речце **нека** и трећег лица једнине односно множине презента, нпр.: **нека изађе, нека изађу, нека ради, нека раде.**

Императив је прости облик који се гради од трећег лица множине презента, одбацивањем наставка за то лице и додавањем следећих наставка за облик:

1. јд.: 1. —, 2. **-ј**, 3. —; мн.: 1. **-јмо**, 2. **-јте**, 3. —
2. јд.: 1. —, 2. **-и**, 3. —; мн.: 1. **-имо**, 2. **-ите**, 3. —

За одређивање облика императива треба поћи од трећег лица множине презента. Ако се оно завршава на **-ју** или **-је**, императив ће бити на **-ј**, **-јмо**, **-јте**, нпр.:

- чекати (**чекају**): **чекај**, **чекајмо**, **чекајте**
- хватати (**хватају**): **хватај**, **хватајмо**, **хватајте**
- савити (**савију**): **савиј**, **савијмо**, **савијте**
- бројати (**броје**): **број**, **бројмо**, **бројте**
- освојити (**освоје**): **освој**, **освојмо**, **освојте**
- спојити (**споје**): **спој**, **спојмо**, **спојте**

У мањем броју глагола који у множини презента испред наставка **-ју** или **-је** имају дуги самогласник (наглашен или ненаглашен), императив ће бити на **-и**, **-имо**, **-ите**, нпр.:

- давати (**дају**): **дај**, **дајмо**, **дајте**
- блејати (**блеје**): **блеј**, **блејмо**, **блејте**
- гајити (**гаје**): **гај**, **гајмо**, **гајте**

Императив на **-и**, **-имо**, **-ите** имају и сви остали глаголи, нпр.:

- држати (**држе**): **држи**, **држимо**, **држите**
- говорити (**говоре**): **говори**, **говоримо**, **говорите**
- јести (**једу**): **једи**, **једимо**, **једите**
- плесати (**плешу**): **плеши**, **плешимо**, **плешите**
- скакати (**скачу**): **скачи**, **скачимо**, **скачите**

У глаголима као **пећи**, **сећи**, **вучи**, који у множини презента имају **пеку**, **секу**, **вуку**, глас **к** ће услед сибиларизације прећи у **ц**: **пеци** (**пецимо**, **пеците**), **сеци** (**сецимо**, **сеците**), **вуци** (**вуцимо**, **вуците**).

Примери:

- Молим те, додај ми оловку.
- Обуци јакну, напољу је хладно.
- Узимај то пре јела.

<https://www.opsteobrazovanje.in.rs/srpski-jezik/gramatika/glagolski-oblici/imperativ/>

Задатак

Направи списак од 5 реченица у императиву које се односе на правила у учионици, као у примерима.

1. **Седите мирно и пажљиво слушајте наставника.**
2. Не причај током часа.
3. Подигни руку ако желиш нешто да кажеш.

4. Извуците свеске и запишите задатак.
5. Не користите телефоне у току наставе.

Ево истих реченица у **негативном императиву** (заповест у облику забране):

1. **Не устајте без дозволе наставника.**
2. **Не причај док наставник објашњава.**
3. **Не добацуј се са друговима током часа.**
4. **Не заборави да понесеш свеску за час.**
5. **Немој користити мобилни телефон у учионици.**

Како да се припремиш за контролни задатак

Не остављај учење за последњи тренутак! Отвори свеску и прелистај све белешке са часа. Подвуци важне појмове и направи кратак резиме. Ако нешто не разумеш, питај наставника или замоли друга да ти објасни. Одмори се након учења – прошетај, попиј воду, али немој седети за телефоном сатима.

Легни раније и наспавај се. Ујутру доручкуј и понеси све што ти треба за школу. Размишљај позитивно и веруј у себе – дај све од себе и уради најбоље што можеш!

Разговарамо

- Шта се саветује у вези са временом почетка учења?
- Шта треба да урадиш са белешкама из свеске?
- Шта треба да урадиш ако нешто не разумеш?
- Како се препоручује да се одмориш након учења?
- Шта не треба радити дуго након учења?
- Зашто је важно да легнеш раније и наспаваш се?
- Шта треба урадити ујутру пре поласка у школу?
- Како треба да размишљаш на дан контролног задатка?

Занимљивост

Наш мозак најбоље памти информације ако учимо у кратким интервалима, а не у једном дугом седењу. Ово се зове **техника распоређеног понављања**. На пример: Боље је да учиш по 30 минута сваки дан у току недеље, него 3 сата одједном само један дан пре теста. Када више пута поновиш градиво у различитим временским размацама, мозак га боље „усидри“ у дугорочну меморију. Зато: **Учите паметно, не дуго!**

Наставна јединица 8

Падежи у српском језику

ПАДЕЖИ – ОДГОВАРАЈУ НА ПИТАЊА ПАДЕЖИ – ОДГОВАРАЈУ НА ПИТАЊА

НОМИНАТИВ (основни облик именице)
– КО? ШТА?

НОМИНАТИВ (основни облик именице)
– КО? ШТА?

ГЕНИТИВ (казује припадност) – (ОД)
КОГА, ЧЕГА? ЧИЈИ?

ГЕНИТИВ (казује припадност) – (ОД)
КОГА, ЧЕГА? ЧИЈИ?

ДАТИВ (казује правац и намену) –
КОМЕ? ЧЕМУ?

ДАТИВ (казује правац и намену) –
КОМЕ? ЧЕМУ?

АКУЗАТИВ (казује објекат) – КОГА?
ШТА? (видиш), КУДА (идеш)?

АКУЗАТИВ (казује објекат) – КОГА?
ШТА? (видиш), КУДА (идеш)?

ВОКАТИВ (служи за дозивање и
обраћање) – ХЕЈ!

ВОКАТИВ (служи за дозивање и
обраћање) – ХЕЈ!

ИНСТРУМЕНТАЛ (казује друштво и
средство) – (СА) КИМ? ЧИМ(Е)?

ИНСТРУМЕНТАЛ (казује друштво и
средство) – (СА) КИМ? ЧИМ(Е)?

ЛОКАТИВ (означава место и неправи
објекат) – ГДЕ? О КОМЕ? О ЧЕМУ?

ЛОКАТИВ (означава место и неправи
објекат) – ГДЕ? О КОМЕ? О ЧЕМУ?

Номинатив

Номинатив је независан падеж који значи име бића или предмета. У реченици је најчешће субјекат. Увек се употребљава без предлога. У нашем тексту, у номинативу је властита именица у једнини – Милица и врши функцију субјекта.

Номинатив у реченици може бити:

1. Субјекат: Шарено цвеће је процветало. Иван се баш лепо обукао за прославу.
2. Атрибут: Шарено цвеће је процветало. Раздрагана деца се играју. Према врсти речи, ове речи (шарено, раздрагана) су придеви, а у реченици врше функцију атрибута. Придеви се такође мењају по падежима, пошто су променљиве именске речи.
3. Апозиција или њен део: Марко Краљевић, син краља Вукашина, опеван је у разним народним песмама.

4. Именски део предиката: Марко је ученик. Његов тата је службеник. Мира је глумица.

Генитив

Генитив је зависан падеж који означава припадност, део нечега и порекло. Може бити употребљен са предлогом и без предлога.

Генитив без предлога (значења)

1. Посесивни (присвојни) генитив казује коме или чему нешто припада:
Свеска моје сестре је уредна. Кућа мог комшије је баш лепа. Пробудио ме лавез паса. „Отаџбина је ово Србина!“
2. Паритивни (деони) казује део или количину нечега:
Појела сам парче чоколаде. Милош је попио шољу млека. Купио је нешто брашна и соли.
3. Аблативни генитив казује порекло, одвајање, потицање, од чега или одакле нешто потиче:
Тешко су се ослободили њеног присуства. Проливено је много крви док су се неки народи ослободили ропства. Он је рода господскога. Плашили смо се његових поступака.
4. Квалитативни, значи особину бића или предмета (каквоћу):
Девојка црне косе. Човек седе браде. Седео је скрштених руку.
5. Темпорални (временски), означава вршење радње:
Прошле године је био на мору. Ради сваког дана, па ћеш зарадити.
Очекујемо га сваког момента.

Генитивни знак се употребљава у генитиву множине. На тај начин разликујемо облик генитива једине од генитива множине:

Из примера видимо да је наш закључак тачан. У овом случају реч примера је у генитиву множине, а то знамо захваљујући генитивном знаку.

Генитив са предлозима (значења)

1. Место: Кућа му је усред велике шуме. Дошао је с пута. Са ливаде се шири мирис цвећа. Сео је крај ње.
2. Време: Видела сам га пре Нове године. Дошао је рано с пролећа.

3. Начин: Хтео је да уђе преко реда. Гледа на људе са висине. Попио је воду на брзину, с ногу.
4. Узрок: Изнемогао је од глади. О старцу се лоше говорило због његовог тврдицука.
5. Циљ: Преселио се у други град ради посла. Дошао је изненада ради ње.

Предлози: из, са, од, код, поред, крај, близу, испред, испод, изнад, иза, пре, после, уочи, због, ради, упркос, уместо, осим.

Уз аблативни генитив стоје предлози: из, од, са, због, итд. Могућ је и предлог у, запажа се у старијим облицима, када означава припадност:
„У Милице дуге трепавице.“

Датив

Датив је зависан падеж који значи намену и правац или циљ кретања.

Значења датива без предлога

1. Намена (основно значење), тј. име бића или предмета коме је нешто намењено или упућено:
Ученицима су оцене додељене према приказаном знању. Сестри сам купио књигу, а мајци брош. Дао сам му свеску да препише домаћи. Том дану сам се посебно радовао.
2. Правац или циљ кретања:
Јован је кренуо лекару. Пошла сам фризеру, па сам се вратила кући по новчаник. Весело смо пошли кући. Пришао је својим пријатељима и почео збијати шале.
3. Посесивни (присвојни) датив значи припадање:
Капетану је униформа одлично пристајала. Мајка јој је била славна глумица. Марку је сестра позната певачица.

У овим примерима се присвојно значење може потврдити уколико преформилишемо реченицу:

Капетанова униформа је била одлична. Њена мајка је била славна глумица. Маркова сестра је позната певачица.

4. Етички датив означава блискост, интересовање, присно обраћање:
Како си ми? Јеси ли ми добро спавао? Јадан сам ти ја и тужан.

Значења датива с предлозима

Предлози: ка (к), према, упркос, насупрот, близу.

- Правац или циљ кретања: Воз је јурио ка Београду. Ужурбано су ишли према кући. Брда се благо спуштају према Дрини.
- Супротност: Милош је, насупрот Марку, изузетан играч. Упркос његовој победи, сви су знали ко је играо срцем.
- Близина: Предлог *близу* ретко се користи. На пример: Пришао је сасвим близу Марији и шапнуо јој: „Срећан рођендан.“

Акузатив

Акузатив је зависан падеж за казивање објекта и правца кретања (место).

Употребљава се са предлозима и без предлога.

Значења акузатива без предлога

1. Прави објекат (уз прелазне глаголе): Купио сам лепу књигу. Узео сам путну торбу, кишобран и чизме. Пишем писмо Јовани.
2. Време: Целу ноћ сам пробдео, а цели дан преспавао. Читаву недељу провео сам на путу.
3. Цена, мера и количина: За неколико минута је прешао цео километар. Донео је пуну корпу воћа. Вреди хиљадарку.
4. Жеља: Добро јутро! Лаку ноћ! Срећан рад! Срећан пут!

Затак: Прочитај текст и пронађи падежне форме за које си читао.

Другарство

Право **другарство** је нешто највредније што један човек може да има. Дobar **друг** је као **огледало** – показује ти ко си и помаже ти да постанеш бољи.

Моја **најбоља другарица** зове се Милица. Она има **топло** срце и **широк** осмех. Увек је спремна да помогне кад ми затреба **помоћ** или **подршка**. Њене **искрене речи** и **мудри савети** су ми много пута помогли.

У нашем **одељењу** влада **дружељубива** атмосфера. Свако **дете** има свог **пријатеља**, а понекад и више њих. Заједно делимо **радост**, али и **тешке тренутке**.

Другарство не познаје **границе**. Оно не зависи од **боје коже, језика** или **порекала**. Важно је само да буде искрено, **поуздано** и **трајно**

Разговарамо

- Које особине има права другарица Милица?
- Како је описано право другарство у тексту?
- Шта је важно за истинско другарство, према тексту?
- Каква је атмосфера у одељењу у коме се налазе ђаци?
- Да ли другарство зависи од боје коже или језика? Објасни.
- Какву улогу играју искрене речи и мудри савети у пријатељству?
- Које ствари другари деле заједно, осим радости?
- Зашто је другарство описано као нешто највредније?

Наставна јединица 9

Творба речи – корен, основа, извођење и слагање

ПРОСТЕ РЕЧИ – нису настале ни од једне речи (град)

ТВОРЕНИЦЕ

ИЗВЕДЕНЕ речи (изведенице) – настају извођењем (градић)

СЛОЖЕНЕ речи (сложенице) – настају слагањем (градоначелик)

Начини грађења речи:

1. **извођење**: творбена основа + суфикс (град+ић) **суфиксација**
2. **слагање**:
 - реч + реч (крем+пита) **композиција**
 - реч+ спојни вокал + реч (град+о+начелник) **композиција**
 - префикс + реч (за+писати) **префиксација**

*****Напомена**: уместо пунозначне речи може се користити и творбена основа (рук+о+пис)

СУФИКС – додаје се ИЗА речи (реч+суфикс) изведенице

ПРЕФИКС – додаје се ИСПРЕД речи (префикс+реч) сложене речи

ПОРОДИЦА РЕЧИ – све речи које су настале од истог корена, са истим полазним значењем (град, градић, градоначелник, градски)

КОРЕН РЕЧИ – најмањи део речи који чува значење те речи, заједнички је за све речи из исте породице речи (град-)

ВАЖНО:

СУФИКС – наставак за ТВОРБУ, гради нову реч, настаје ново значење (град није исто што и градић, градски)

НАСТАВАК ЗА ОБЛИК – другачији облик у реченици, реч има исто значење: Дошао сам у град.

Видео сам све наше градове.

Растајем се са родним градом.

– Увек је значење *град* (насељено место), само се облик (падеж и број) мења!

Задати

1. Анализа речи

За дате речи одреди:

- корен
- основу (ако је другачија од корена)
- начин грађења речи (извођење или слагање)
- врсту творбе (суфиксација, префиксација, композиција)
- припада ли породици речи, ако да – наведи родитељску реч

Речи за анализу:

- градоначелник
- градић
- записати
- кремпита
- градски
- школарац
- преписати
- кућевина
- подземље

2. Творба речи – вежба писања нових речи

Од дате речи направи нове речи користећи суфиксе и префиксе. Наведи начин грађења речи и значење нове речи.

Дате речи:

- град
- писати
- рука

Пример:

- град → градић (суфиксација, изведеница, значи мањи град)
- писати → преписати (префиксација, сложеница, значи поново написати)

3. Креирање породице речи

Изабери једну реч из претходне вежбе (нпр. „писати“) и напиши породицу речи која из ње произилази. Укуцај барем 5 речи из те породице и објасни како су настале.

4. Креативни део: прича или реченице

Напиши кратку причу или барем 5 реченица у којима користиш најмање 5 различитих речи из једне породице речи.

5. Препознавање врсте речи

Подвуци све изведене и сложене речи у следећем тексту:

„У граду је живео мали грађанин који је волео да гради кућице у свом дворишту. Сваког дана је преписивао своје школске задатке и маштао о новим градским пројектима. Његов отац је био градоначелник, а мајка учитељица.“

<https://valjinaucionica.weebly.com/vi-105810421054105610411040-1056104510631048.html>

Наставна јединица 10

Тумачење прочитаног

ЖЕНИДБА ВРАПЦА ПОДУНАВЦА

Кад се жени врабац Подунавац,
Запросио сјеницу дјевојку
Три дни хода, преко поља равна,
А четири преко горе чарне,
Запросио и испросио је;

Па он купи господу сватове:
Кума швраку дугачкога репа,
А прикумка тицу шеврљугу,
Старог свата из осоја жуњу,
А дјевера тицу ластавицу.

Здраво свати дошли до дјевојке,
И здраво се натраг повратили;
Кад су били на Косову равном,
Проговара сјеница дјевојка:
»Тихо јаш'те, господо сватови,
„Тихо јаш'те, тихо бесједите;
„Долетит ће кобац аваница*,
„Одвести ће сјеницу дјевојку.“

Још су они у ријечи били,
Залеће се кобац аваница
И одведе сјеницу дјевојку.

Сви сватови у трен побјегоше,
Ђувегија у просену сламу,
А кум шврака наврх трна чучи.

Народна песма

Извор садржаја <https://antologija.in.rs/zenidba-vrapca-podunavca-narodna-pesma/>

РАЗГОВАРАМО О ПЕСМИ

1. Ко се жени у песми и када се радња дешава?
2. Колико дана је врабац Подунавац путовао да би запресио девојку?
3. Ко су сватови које је врабац позвао?
4. Шта је рекла сеница девојка сватовима док су путовали преко Косова равног?
5. Шта се десило када је дошао кобац аваница?
6. Како су сватови и младожења реаговали после напада кобца?
7. У колико целина (делова) се може поделити песма?
8. Шта чини први део песме, а шта други (или завршни)?
9. Који стихови уносе преокрет у радњу?
10. Да ли се примећује понављање и ритам у стиховима, и зашто је то важно у народној песми?

11. Који је основни мотив песме?
12. Какву симболику имају птице у овој песми?
13. Шта би могла да представља отмица сенице од стране кобца?
14. На који начин песма одражава веровања или машту народа?

Наставна јединица 11

Тумачење прочитаног

Мала вила, Народна приповетка

Били краљ и краљица, па имали јединца сина. Кад је син већ нарастао прославише његово шишано кумство и на част позваше највиђеније људе из свега краљевства. Бели двори засјаше од злата, сребра и драгог камења и од хиљаду свећа. Кад увече у башти поведоше коло, ухватише се девојке све једна лепша од друге, а све гледаху у краљевића мило и драго, да га поједу очима.

У поноћ се разиђоше гости, а краљевић оде у шумарак од старих липа, јер је била месечина као дан, а њему се није спавало. Чаробно беше погледати на тамне сенке дебелог дрвећа; кроз грање се увлачила месечина и падала по земљи у чудним шарама. Липе су мирисале као тамјан из цркве. Краљевић је полако шетао замишљен по меканој травици. Кад је изишао на пропланак, наједном угледа пред собом, усред месечине, на трави, малу вилу одевену у красне хаљине од финог ћерећета златом везена. Коса јој је била дуга и спуштена низ плећи, а на глави јој блисташе златна круна украшена драгим камењем. Али је била посве, посве мала. Као свећа! Краљевић у чуду застане и загледа се у њу, а онда проговори гласом као да сребрно звонце звони:

– Мој лепи краљевићу, и ја сам била позвана на твоје кумовање, али нисам смела доћи у коло, јер сам тако малена, него ти се овде клањам на овој сјајној месечини, која је мени сунчев сјај.

Краљевићу се мала вила веома свиде. Није се нимало поплашио од ове ноћне појаве, него јој приступи и узе је за ручицу. Али му се она оте и несташе је. Остаде му у руци само њена рукавица, тако мала да је једва навукао на свој најмањи прст. С неком тугом се врати у дворе и никоме не рече ни речи с ким је био.

Али другу ноћ опет дође у башту. Ходио је по белој месечини и тражио малу вилу. Али ње нигде не беше. Од жалости извади из недара малу рукавицу и пољуби је. У тај мах створи се вила пред њим. Краљевић се тако обрадовао, да се не може исказати како. Све му је играло срце у грудима од милине. Дуго су шетали по месечини и чаврљали. Краљевић се зачуди кад опази да мала вила све једнако расте, док с њим говори. Кад су се растали, била је двапут већа него синоћ. Кад јој је вратио рукавицу, није је могла више навући.

– Узми је па је чувај као аманет – рече мала вила и нестаде је.

– Носићу је на срцу – рече краљевић.

Сваку ноћ су се одсад састајали њих двоје у башти. Док је сунце сјало, краљевић је муку мучио. Цео дан је био тужан, једва је чекао да изађе месец и само је на њу мислио и питао се:

– Хоће ли ноћас доћи?

Краљевић је све више љубио малу вилу, а она је сваку ноћ расла и била све већа и већа. Кад је прошло девет ноћи, беше пун месец, а вила је нарасла велика као краљевић. Весело га дочека и слатким гласом прогук:

– Докле год буде месечина, ја ћу ти долазити.

– Ах, не, моја драга! Ја не могу живети без тебе. Ти мораш бити сасвим моја. Ја ћу те учинити краљицом.

– Драги мој – рече вила – хоћу бити твоја, али само тако ако ћеш ме увек и само мене волети.

– Увек, увек – викао је краљевић без промишљања – и само тебе, а друге никад ни погледати нећу.

– Добро! Али памти што велим: само докле будеш држао реч, бићу твоја.

После три дана учинише свадбу двоје младих. Лепоти вилиној дивио се сав свет. Срећно су живели седам година, и онда умре стари краљ. На укуп му дођоше многи поданици. Крај мртвачког сандука чувале су мртваца најлепше госпође из читаве земље. Била је туде и једна лепојка црвене косе и црна ока. Та се није богу молила, нити је мрвог краља гледала, него је само очима пратила младог краљевића. Видео је и он да га лепа госпођа гледа и било му драго. Кад је велики спровод кренуо на гробље, погледао је краљевић три пута у занимљиву девојку водећи за руку своју жену. Наједном му се жена саплете на своју сукњу и мало што не паде.

– Ју! Гле, сукња ми је предуга! – узвикну краљевићка.

Краљевић није ни опазио да се она смањила. Кад су укопали старога краља, пође она лепотица црвене косе намах уз краљевића путем кући, а он је испод ока све у њу гледао. Тако и није видео да му је жена све мања. Кад стигоше кући, под старе липе – нестале је посве.

Сада краљевић узме за жену госпођу црвене косе, а црних очију. Али ни с њом није ни три дана срећно живео. Тражила је да јој купи постељу од самог алема, жељела је сад ово сад оно, а све саме ствари каквих и нема на свету. Кад он није могао да јој испуни жељу, она је плакала, свађала се с њим, ружила га. Кад му беше већ дозлогрдило, он је отера. Сад тек виде шта је учинио. Уздисао је и јадиковао за малом вилом. Опет пође сваку месечну ноћ под старе липе, да дозове своју лепу и добру вилу. Звао је и звао, чекао и чекао, већ постао и старац чекајући. Али се она никада није више вратила.

Народна приповетка

<https://ucimosrpski.rs/tema/mala-vila-narodna-bajka/>

Разговарамо око садржине:

1. Ко су главни јунаци у причи?
2. Зашто су краљ и краљица приредили кумство свом сину?
3. Где се краљевић састаје са малом вилом?
4. Како је краљевић први пут угледао малу вилу?
5. Шта се догодило са рукавицом мале виле?
6. Како је однос између краљевића и мале виле растао током времена?
7. Шта је била главна претња њиховој срећи?
8. Ко се појављује након смрти старог краља?
9. Како се завршава прича?

Разговарамо о ликовима

1. Каква је мала вила? Опиши њен изглед и карактер.
2. Како се краљевић односи према малој вили?
3. Ко је лепотица црвене косе и како се понаша према краљевићу?
4. Какву промену доживљава краљевић током приче?

5. Шта можемо закључити о краљици (вили) и њеној љубави?

Разговарамо о идеји

1. Која је поука о љубави и поверењу у овом тексту?
2. Шта нам прича говори о вредности обећања?
3. Како се у причи приказује однос између стварног и чаробног света?
4. Која је улога месечине у причи?
5. Зашто је краљевић изгубио своју љубав?

Креативни задатак:

Замисли да си мали краљевић из приче и напиши писмо малој вили.

У писму опиши:

- Како се осећаш када си с њом у башти под месечином.
- Шта ти највише значи у вашем пријатељству и љубави.
- Шта би јој желео рећи ако би могао да је видиш само још једном.
- Како ћеш чувати сећање на њу и шта си научио од ваше приче.

Наставна јединица 12

Сликарство и украшавање предмета у српској уметности

Сликарство у српској уметности

1. Средњовековно сликарство

- Најпознатије по иконама и фрескама у манастирима и црквама.
- Иконе су обично рађене на дрвету и приказивале су свеце, Христа, Богородицу.
- Фреске су украшавале зидове цркава и представљале религиозне теме, животе светитеља, библијске сцене.
- Манастири као што су Студеница, Грачаница, Сопоћани познати су по својим сликарским делима.

2. Византијски утицај

- Српско сликарство било је снажно под утицајем византијске традиције, са својом симболиком и стилем.
- Прецизност и духовност су главне карактеристике овог стила.

3. Народно сликарство

- У каснијим периодима, уместо црквених тема, јављају се народне и световне теме у сликарству.

Украшавање предмета

1. Ручни рад и украси

- Срби су познати по богато украсним предметима као што су накит, одећа, дрвени предмети (кућни намештај, алати), као и металне посуде.
- У украшавању се користе мотиви из природе, геометријски облици, као и симболи са посебним значењем.

2. Вез и текстил

- Вез на народним ношњама (зоне, кошуље, мараме) је важан део украшавања.
- Карактеристични су цветни и геометријски узорци у црвеној, црној, плавој боји.

3. Обрада дрвета и метала

- Уметничко резбарење на дрвету: иконостаси, кућни намештај, дрвене кутије.
- Гравуре и украси на металу (злато, сребро) често су изузетно детаљни и лепо израђени.

